

Laten we onze obsessie met het unieke kunstwerk proberen los te laten

🕒 12 april 2022

🕒 Leestijd 3 minuten

📌 Opslaan in leeslijst

Beeldende kunst Voorzie het museum van 3D-reproducties – *Sanne Frequin* en *Liselore*

Tissen zien nieuwe kansen voor Dutch Heritage Amsterdam, voorheen bekend als de Hermitage.

Illustratie Haio

‘Oorlog maakt alles kapot. Zo ook 30 jaar samenwerking.’ Aldus museum Hermitage in Amsterdam. Na de aanval van Rusland in Oekraïne verbrak het museum aan de Amstel met pijn in het hart de banden met het State Hermitage Museum in Sint-Petersburg. Deze scheiding had een praktische consequentie: lege expositieruimten. Want, Amsterdam was de ‘bruikleenpartner’ van Sint-Petersburg en putte uit de wereldberoemde collectie van het Russische museum voor de eigen tentoonstellingen.

Museum Hermitage werd zo gedwongen om zich in sneltreinvaart opnieuw uit te vinden. Het veranderde de naam in [Dutch Heritage Amsterdam](#) (Nederlands Erfgoed Amsterdam) en stampte een serie focustentoonstellingen uit de grond rondom Nederlandse ‘publiekslievelingen’. In de eerste tentoonstelling staat [het Melkmeisje](#) van Johannes Vermeer, een bruikleen van het Rijksmuseum, centraal.

Het is uiteraard bewonderenswaardig dat het museum zich zo veerkrachtig toont en op korte termijn een invulling weet te geven aan de leegte die de verbroken samenwerking achter zich laat. De coöperatie met andere musea, die hun topstukken uitlenen, is voor de korte termijn een prima oplossing. Maar de thematiek en manier van tentoonstellen, is weinig verrassend. Wéér een tentoonstelling over grote Hollandse Meesters. Wéér alleen maar Nederlandse topstukken. Voor de langere termijn zou een vernieuwende manier van kunst en collecties presenteren beter passen.

Dutch Heritage Amsterdam is door de breuk een museum zonder kunstwerken en grijpt logischerwijs terug naar wat het kent, het exposeren van bruiklenen. Er is echter nog een andere manier om kunst die een museum niet zelf in het bezit heeft te presenteren: door het 3D-scannen en printen van kunstwerken. Dit lijkt voor kunsthistorici wellicht vloeken in de kerk. Want, wie komt er nu naar een kopie van een kunstwerk kijken? Authenticiteit is toch de reden om naar het museum komen? Bezoekers willen enkel het ‘echte’ *Melkmeisje* van Vermeer zien.

‘Echtheid’

In een wereld vol fake news en deepfakes relateren we de ‘echtheid’ en de waarde van kunstwerken voornamelijk aan het materiaal. Een schilderij is een uniek object dat door de verfstreken van de kunstenaar een zichtbare overbrugging vormt tussen het heden en het verleden. Het materiaal verbindt de moderne mens met de historische maker. Maar hangt het belang van kunst slechts daarvan af?

Kunst is belangrijk omdat het ons emotioneel raakt en we er symbolische, rituele, persoonlijke of culturele betekenissen aan verbinden. Bovendien krijgen kunstwerken door verandering van de tijdgeest door de eeuwen heen een andere betekenis omdat hun functie verandert. Een altaarstuk dat wij nu waarderen als kunstwerk in een museum is weliswaar in materiaal origineel, maar is volledig onttrokken aan zijn oorspronkelijke functie, de religieuze rituelen waarin het ooit een rol speelde. Kunstwerken hebben dus een veelvoud aan betekenissen die veranderen, conceptueel zijn en niet allemaal in één materiële versie gevat kunnen worden. Kortom, de ‘echtheid’ van kunstwerken is complex en gaat veel verder dan enkel het materiaal. We doen het object daarom enorm tekort door het belang ervan te reduceren tot verfstreken alleen.

Sanne Frequin is kunsthistoricus aan de Universiteit Utrecht.

Liselore Tissen is promovendus technische kunstgeschiedenis aan Universiteit Leiden en TU Delft.

Laten we onze obsessie met het unieke kunstwerk proberen los te laten

Wanneer we ons huidige idee over het belang van de ‘echtheid’ van het materiaal loslaten, worden de kansen voor Dutch Heritage Amsterdam duidelijk. Want de razendsnelle ontwikkelingen in het 3D-scannen en printen maken het mogelijk om kunstwerken exact na te maken. De Spaanse [Factum Foundation](#), een stichting die zich specialiseert in het maken van driedimensionale kunst reproducties, combineert deze technieken met schilderkundig vakmanschap waardoor hun reproducties van schilderijen zelfs door experts op het eerste gezicht lastig te onderscheiden zijn van de originelen. Aan de kijkervaring en de beleving van het materiaal doet een tentoonstelling bestaande uit 3D-reproducties dus niets af.

Virtuele restauratie

3D-printen biedt het publiek de kans om kunst op nieuwe manieren te beleven. [Museum Prado](#) in Madrid gebruikte bijvoorbeeld in 2015 reproducties van topstukken uit heel Europa om bezoekers schilderijen te laten aanraken. Deze tentoonstelling is zo succesvol dat hij is verlengd tot 2023. Ook kunnen 3D-replica's kunstwerken tonen buiten de musea waar ze bewaard worden. Een exacte kopie van het beroemde schilderij [Lo Spasimo](#) door Rafaël is op deze wijze weer op de oorspronkelijke plaats, namelijk in de abdij van Santa Maria dello Spasimo (Palermo, Italië), te bewonderen.

Ons eigen onderzoek naar een zestiende-eeuws altaarstuk dat door de eeuwen heen sterk is overschilderd laat zien dat 3D-prints gebruikt kunnen worden om kunstwerken virtueel te restaureren, waardoor onomkeerbare ingrepen aan het schilderij zelf niet meer nodig zijn.

Het Dutch Heritage Museum, dat niet gebonden is aan een vaste collectie en waar internationale relaties centraal staan, heeft nu de unieke kans te breken met de traditionele blik. Het is tijd voor vernieuwing. 3D-printen maakt het mogelijk om kunstenaars en kunstwerken wereldwijd te verenigen en hun (trans)culturele gelijkenissen en verschillen te tonen. Zo kunnen we meer leren over onszelf en elkaar. Laten we daarom onze obsessie met het unieke kunstwerk proberen los te laten. Juist door een combinatie van oorspronkelijke werken en kopieën tentoon te stellen, zullen we kunstwerken op meer manieren waarderen dan ooit tevoren.